

صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران

معاونت سیاسی

اداره پژوهش‌های سیاسی

تلخیص پژوهشی:

بررسی عملکرد وزارت نیرو در سال‌های بعد از پیروزی انقلاب اسلامی

و افق پیش رو

فرآورده‌های خبری و تولیدات پژوهشی در بخش‌های زیر قابل دسترس است:

– وب‌سایت خبرگزاری صداوسیما (سرویس پژوهش) <http://www.iribnews.ir>

پژوهشگر: **تینا صالحی**

فهرست مطالب

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۲	* نکات برجسته
۲	* مقدمه
۳	* اهداف وزارت نیرو
۳	* اهم عملکرد وزارت نیرو تا پایان سال ۱۳۹۸
۶	* اهم برنامه‌های وزارت نیرو در سال جهش تولید
۹	* زمینه‌های تعامل و ارتقای سطح همکاری‌ها با منتخبین ملت در مجلس شورای اسلامی
۱۰	* کلام آخر

* نکات برجسته

- ❖ وزارت نیرو، از سال ۱۳۵۳ در کشور تشکیل شده و از مهم‌ترین اهداف آن، تامین آب و برق پایدار مورد نیاز کشور است.
- ❖ آمارها نشان می‌دهد، وضعیت آب‌رسانی و برق‌رسانی در کشور، از وضعیت مطلوبی در غرب آسیا و جهان برخوردار است.
- ❖ تعداد تصفیه‌خانه‌های آب شهری از ۲۷ در سال ۱۳۵۷، به ۱۵۵ عدد تا اردیبهشت ۱۳۹۹، همچنین تعداد تصفیه‌خانه‌های فاضلاب شهری، از ۴ در سال ۱۳۵۷، به ۲۳۷ عدد تا اردیبهشت ۱۳۹۹ رسیده است.
- ❖ در سال ۱۳۵۷، شبکه‌های آبیاری و زهکشی کشور به ۵۵۲ هزار هکتار می‌رسید؛ در حالی که این رقم در اردیبهشت ۹۹ به ۲۴۲۶ هزار هکتار رسیده است.

* مقدمه

اولین نظام نامه موسسه برق تهران در سال ۱۳۱۵ به وجود آمد و وزارت آب و برق در سال ۱۳۴۲ تاسیس شد، پس از آن در سال ۱۳۵۳، قانون تاسیس وزارت نیرو، تصویب شد. سال ۱۳۶۹ قانون تشکیل شرکت‌های آب و فاضلاب تصویب و ابلاغ شد.

آب و برق به عنوان دو کالای استراتژیک، با توسعه و امنیت کشور در ارتباط بوده و به همین دلیل نیازمند نظارت دقیق قانونی و مدیریت قدرتمند است. در این حوزه همواره نیروهای متخصص و مجرب وجود داشته است، اما در زمان تحریم‌های ظالمانه و فشارهای اقتصادی، به سازوکارهای قانونی کارآمد و حمایت‌کننده نیز نیاز است. البته این موضوع مستلزم وجود اطلاعات شفاف از عملکرد وزارتخانه‌ها و دستگاه‌ها می‌باشد.

پژوهش حاضر نگاهی دارد به مهم‌ترین دستاوردهای وزارت نیرو در سال‌های پس از انقلاب اسلامی و برنامه‌های پیش روی آن در سال جهش تولید و تعاملات این وزارتخانه با مجلس شورای اسلامی. اطلاعات این پژوهش از منابع وزارت نیرو اخذ شده است.

*اهداف وزارت نیرو

حصول اطمینان از تامین آب و برق مطمئن و پایدار در جهت رفع کلیه نیازهای مورد تقاضای کشور

بهبود محیط کسب و کار و گسترش و تسهیل حضور بخش خصوصی و تعاونی در فعالیت های صنعت آب و برق

ارتقای حکمرانی و بهره وری آب از طریق استقرار مدیریت به هم پیوسته منابع آب مبتنی بر مدیریت تقاضا در سطح ملی حوضه های آبریز و محلی با رعایت اصول توسعه پایدار، آمایش سرزمین و هماهنگی متقابل بین سرمایه های مختلف اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی یا مشارکت موثر ذینفعان

ارتقای تاب آوری شبکه برق کشور با تمرکز بر بهبود بهره وری توانان عرضه و تقاضای برق

گسترش و ارتقای سطح دانش، پژوهش، فناوری و نوآوری با تاکید بر تقویت توان تولید برق

*اهم عملکرد وزارت نیرو تا پایان سال ۱۳۹۸

۱- تعداد روستاهای برق دار شده

براساس آمار منتشر شده در وب سایت آژانس بین المللی انرژی به طور متوسط ۲۱ درصد جمعیت روستایی در جهان فاقد برق هستند در حالی که تنها حدود ۰.۳ درصد از جمعیت روستایی کشور ما، فاقد برق هستند

۲- آبرسانی روستایی

در ابتدای به ثمر نشستن انقلاب اسلامی تنها ۱۲ درصد از جمعیت روستاهای کشور از آب آشامیدنی بهداشتی برخوردار بودند. در حال حاضر ۸۲/۵ درصد جمعیت روستایی از آب شرب سالم بهداشتی و پایدار بهره مند هستند.

۳- مهار و تامین آب

❖ الف: احداث سدها

در ابتدای پیروزی انقلاب اسلامی ۱۹ سد ملی در دست بهره‌برداری بود که این رقم تا خرداد ۱۳۹۹ به ۱۸۶ سد، رسیده است.

❖ ب: احداث شبکه‌های آبیاری و زهکشی

در سال ۱۳۵۷، شبکه‌های آبیاری و زهکشی کشور به ۵۵۲ هزار هکتار می‌رسید. این رقم در اردیبهشت ۹۹ به ۲۴۲۶ هزار هکتار رسیده است.

❖ ج: مهندسی رودخانه

در گستره کشور بیش از ۱۵۰ هزار کیلومتر رودخانه دائمی و فصلی وجود دارد که نقش شریان‌های خون در کالبد کشور را دارند. لذا اعمال حاکمیت و مدیریت یکپارچه رودخانه‌ها با نگرش تاب‌آوری و حفاظت شرایط تعادل آنها در توسعه پایدار کشور بسیار مهم است. اهم اقدامات صورت گرفته طی سال‌های ۱۳۹۶ تا ۱۳۹۸ در این زمینه به شرح زیر است:

انجام مطالعات تعیین حد بستر و حریم رودخانه‌های کشور به طول ۱۵۳۷۸ کیلومتر و تالاب‌ها به طول ۱۹۴۸ کیلومتر

نشانه‌گذاری حد بستر رودخانه‌های کشور به طول ۱۹۶۲ کیلومتر و تالاب‌ها به طول ۳۹۱ کیلومتر

عملیات لایروبی رودخانه‌های کشور به طول ۲۶۱۸ کیلومتر و اجرای عملیات ساماندهی رودخانه‌ها به طول ۳۱۴ کیلومتر

اجرای عملیات آزادسازی تصرفات و بازگشایی مسیر رودخانه‌ها به مساحت ۸۱۵۰ هکتار

❖ د: مدیریت سیلاب

با توجه به افزایش میزان بارش از سال ۹۷ به بعد، برنامه‌ریزی مستمر، لایروبی و بازگشایی و اصلاح مسیر رودخانه‌ها و تالاب‌ها، آزادسازی تصرفات مسیر رودخانه‌ها و ... انجام گرفته است.

❖ ه: حفاظت از منابع آب زیرزمینی

شورای عالی آب، در پانزدهمین جلسه در سال ۱۳۹۳ طرح احیا و تعادل بخشی منابع آب زیرزمینی کشور را با تعیین وظایف وزارتخانه‌ها و دستگاه‌های مرتبط و با هدف جبران کسری مخزن تجمعی طی برنامه‌ای ۲۰ ساله تصویب کرد. اهم عملکرد دولت دوازدهم در طرح احیا و تعادل بخشی به شرح زیر است:

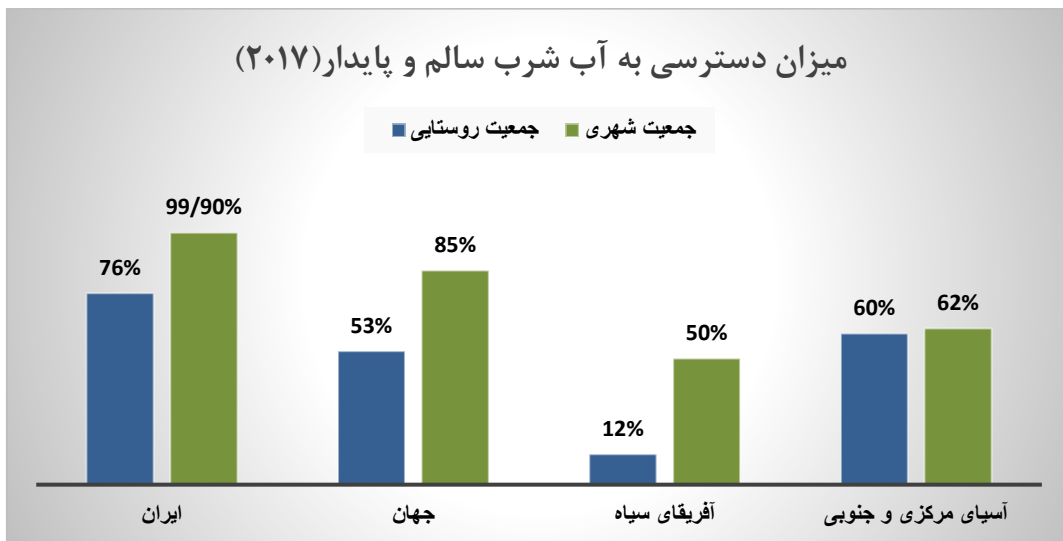
همسو با این فعالیت‌ها، طراحی، استقرار و بهره‌برداری از سامانه جامع بانک منابع آب (ساماب) تهیه ۶۰۹ فقره برنامه عملیاتی احیا دشت‌ها و ابلاغ ۴۱۳ برنامه برای اولین بار در وزارت نیرو صورت گرفته است.

❖ و: تشکیل کارگروه ملی سازگاری با کم‌آبی

هدف این کارگروه هماهنگی و انسجام در برنامه‌های مدیریت مصرف آب در سطح کشور و متعادل‌سازی منابع و مصارف آب بوده است و تاکنون برنامه‌های آن در چهار استان هرمزگان، بوشهر، خراسان رضوی و خراسان جنوبی به تصویب کارگروه و دستگاه‌های استانی رسیده است.

۴- خدمات آب و فاضلاب

یکی از وظایف اصلی وزارت نیرو، تامین آب شرب و بهداشتی برای عموم مردم است. تا پایان سال ۱۳۹۸، درصد جمعیت تحت پوشش آب شهری به ۹۹/۷ رسید، این عدد در ابتدای انقلاب ۶/۷۴ درصد بوده است. جدول زیر مقایسه‌ای دارد میان دسترسی به آب شرب سالم و پایدار، میان ایران و جهان، با در نظر گرفتن جمعیت شهری و روستایی:

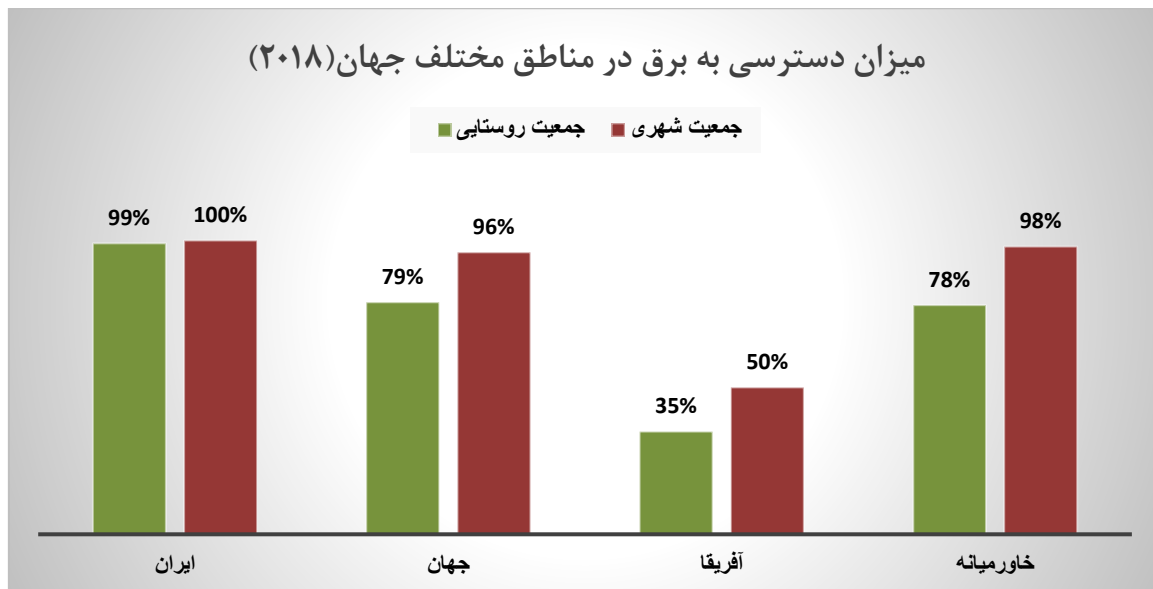

تعداد تصفیه‌خانه‌های آب شهری نیز، از ۲۷ در سال ۱۳۵۷، به ۱۵۵ عدد تا اردیبهشت ۱۳۹۹، همچنین تعداد تصفیه‌خانه‌های فاضلاب شهری، از ۴ در سال ۱۳۵۷، به ۲۳۷ عدد تا اردیبهشت ۱۳۹۹ رسیده است.

۵- تولید، انتقال و توزیع برق

با وجود شرایط دشوار بین‌المللی، متخصصان توانمند صنعت برق، ۸۳۳۵۰ مگاوات، ظرفیت نصب شده نیروگاهی را برای کشور رقم زدند. این رقم در سال ۱۳۵۷، ۷۰۲۴ مگاوات بود.

جدول زیر مقایسه‌ای دارد میان میزان دسترسی به برق در مناطق مختلف جهان با ایران، در جمعیت‌های شهری و روستایی

۶- فعالیت‌های برون مرزی وزارت نیرو

صدور خدمات فنی و مهندسی، جایگاه مهمی در صادرات غیر نفتی دارد که در ۶ سال گذشته، ۵۷/۵ درصد این حوزه به صنعت آب و برق، تعلق داشته است. از دیگر فعالیت‌های برون مرزی وزارت نیرو، می‌توان به کمیسیون‌های مشترک همکاری اقتصادی با دیگر کشورها، همکاری آبی با افغانستان، کاهش ۳۷ درصدی سفرهای خارجی در یک سال اخیر و ... اشاره کرد.

***اهم برنامه‌های وزارت نیرو در سال جهش تولید**

الف: ظرفیت‌های بالقوه قابل تحقق و هم‌راستا با برنامه جهش تولید در صنعت آب و برق

الف-۱: برنامه بخش سازوکارها به اصلاح مصرف منابع و انجام بهبودهای موثر در رویه‌های کار می‌پردازد. این بخش شامل ۱۰ هدف بزرگ است که در ادامه به آن می‌پردازیم.

الف-۲: برنامه بخش ساخت و سازها که در دو حوزه آب و آبفا و برق و انرژی، ۱۰ هدف اصلی را دنبال می کند.

ب: الزامات تحقق برنامه‌های جهش تولید

ب-۱: بخش آب و فاضلاب

تامین اعتبار مورد نیاز طرح های توسعه آب و خاک مرزی براساس تصمیمات ستاد هماهنگی اقتصادی دولت در تاریخ ۹۸/۱۲/۱ از جمله پرداخت کامل اعتبار مصوب بودجه ۹۹ و ردیف متفرقه ۱۱۰۰ میلیارد تومانی بودجه سالجاری به وزارت نیرو
تخصیص کامل ردیف هرینه ای خرید تضمینی آب برای پرداخت مطالبات سرمایه گذاران طرف قرارداد
تخصیص کامل طرح های تملک دارایی سرمایه ای آبرسانی به شهرهای دارای تنش آبی و ارتقای کیفی آب شرب و تکمیل مجتمع های آبرسانی روستایی در سال ۱۳۹۹
اعطای تسهیلات مورد نیاز با شرایط صندوق توسعه ملی به سرمایه گذاران متقاضی در چارچوب تبصره ۱۸ قانون بودجه
پیگیری واگذاری طرح های عمرانی مصوب کارگروه واگذاری تبصره ۱۹ قانون بودجه سال ۱۳۹۹
واگذاری بهره برداری بلندمدت تصفیه خانه های آب و فاضلاب از جمله تصفیه خانه های جدید الاحداث و همچنین پروژه های مدیریت مصرف در شهرهای هدفگذاری شده (با اولویت شهرهایی که بخشی از تامین آب آنها از طریق آب شیرین کن ها)
استفاده از راهکارهای متنوع تامین مالی نظیر فاینانس خارجی و داخلی با رویکرد تنوع بخشی به منابع مالی مورد نیاز
بازگشت منابع بخش آب از محل تبصره ۱۴ قانون بودجه در چارچوب ضوابط مصوب قانون
تامین مالی پروژه های ارتقای کیفی آب شرب از محل صندوق توسعه ملی مشابه سال ۱۳۹۸

ب-۲: بخش برق و انرژی

حل مشکل بازپرداخت تعهدات صندوق توسعه ملی با تسهیلات نیروگاه های بخش خصوصی
تادیه تعهدات دولت (مصوبه شورای اقتصادی برای تامین مالی طرح های بیع متقابل احداث بخش بخار نیروگاه های گازی و تبدلی آنها به سیکل ترکیبی)
بازگشت منابع بخش برق از محل تبصره ۱۴ قانون بودجه در چارچوب ضوابط مصوب قانون
تسریع در اعطای تسهیلات سرمایه گذاران متقاضی انرژی های تجدیدپذیر در چارچوب تبصره ۱۶ قانون بودجه سال جاری
پرداخت تسهیلات بانکی و تبصره ۱۸ برای اجرای برنامه های صنعت برق از جمله تامین قطعات و تجهیزات نیروگاهی
تصویب پیشنهاد برق در خصوص تبادل گاز و برق با ترکیه
تعیین تکلیف روش پیشنهادی برای اجرای طرح نیروگاه ری در شورای عالی هماهنگی اقتصادی

*زمینه‌های تعامل و ارتقای سطح همکاری‌ها با منتخبین ملت در مجلس شورای اسلامی

الف: نیازهای تقنینی در حوزه آب و برق

❖ ۷ ضرورت بخش آب:

ضرورت اصلاح ماده ۴۵ قانون توزیع عادلانه آب و وضع مجازات‌های بازدارنده به منظور جلوگیری از سواستفاده و برداشت غیرمجاز از منابع آبی
نارکارآمدی قانون تعیین تکلیف چاه‌های فاقد پروانه و عدم تعیین تکلیف چاه‌های غیرمجاز و ضرورت اصلاح آن
ضرورت تصویب الحاق وزارت نیرو و شرکت‌های زیرمجموعه به ماده ۲۸ قانون احکام دائمی برنامه توسعه کشور به منظور معافیت از پرداخت هزینه دادرسی
ضرورت جبران ضرر و زیان وارده به شرکت‌های آب و برق بابت ارائه خدمات با تعرفه‌های تکلیفی و عدم وصول قیمت واقعی و تمام شده خدمات از طریق تبدیل به قانون دائمی شدن بند ۷ تبصره ۷ قانون بودجه ۱۳۹۹
لزوم تدوین قوانین شفاف جهت تعیین و تکلیف مالکیت اراضی بستر رودخانه‌ها و مسیل‌ها و انهار طبیعی و تعیین دستگاه متولی امور ساماندهی رودخانه‌ها و مسیل‌ها از طریق تصویب حفاظت و مدیریت رودخانه‌ها
لزوم تصویب قانون تشکیل نظام مهندسی آب به عنوان بازرس فنی بخش آب برای ارتقای سطح نظارت در این بخش
حمایت از اجرایی شدن بند پ ماده ۱۲ قانون رفع موانع تولید به منظور پرداخت اعتبارات لازم از محل منابع حاصل از صرفه جویی سوخت، در اثر برق دار کردن چاه‌های آب کشاورزی

❖ ۷ ضرورت بخش برق:

نیاز به وضع قانون جامع برق ایران یا بازنگری و به‌روزرسانی قانون سازمان برق ایران
حمایت از اجرایی شدن بند پ ماده ۱۲ قانون رفع موانع تولید به منظور احداث واحد بخار نیروگاه‌های سیکل ترکیبی و طرح‌های بهینه‌سازی مصرف برق از محل سوخت صرفه جویی شده
ضرورت تسریع در تصویب نهایی لایحه مشارکت عمومی - خصوصی
حمایت از تدوین راهکارهای قانونی برای پرداخت بدهی‌های از سی و پنج هزار میلیارد تومانی صنعت برق
حمایت از فراهم شدن راهکارهای قانونی برای استفاده دولت از منابع صندوق توسعه ملی به منظور تامین مالی ۱۵ درصد طرح‌های فاینانس صنعت برق
حمایت از تدوین راهکارهای قانونی جهت اصلاح تعرفه برق صنایعی که محصول تولیدی آنها صادر شده و مشمول قیمت گذاری تکلیفی نمی باشد.
حمایت از تدوین راهکارهای قانونی جهت توسعه زیرساخت‌های شهرک‌های صنعتی از محل مشارکت صنایع شهرک صنعتی، شرکت شهرک‌های صنعتی و همچنین منابع استانی

ب: رویه‌های جاری در ارتباط با مجلس

وزارت نیرو در راستای نظام مند کردن ارتباطات با مجلس و اتخاذ رویه واحد شفاف نظام نامه ارتباط با مجلس شورای اسلامی را مبتنی بر اسناد و قوانین بالادستی تدوین و برای اجرا به تمامی شرکت‌های زیرمجموعه ابلاغ کرده است. این سند چارچوب کاملی از نحوه تعامل ارکان مختلف صنعت آب و برق اعم از وزیر نیرو، معاونت‌ها و دفاتر مستقل حوزه ستادی، شرکت‌های مادر تخصصی و شرکت‌های تابعه و وابسته استانی وزارت نیرو با نمایندگان مجلس شورای اسلامی ارائه می‌دهد و در همین راستا شرح وظایف و نحوه عمل کلیه این ارکان مدون شده است.

محورهای کلی این ارزیابی شامل: رسیدگی و پاسخ به تذکرات، سؤالات و مکاتبات نمایندگان مجلس شورای اسلامی، تعامل مثبت با نمایندگان و کمیسیون‌ها و حضور فعال در جلسات مجلس و پشتیبانی علمی در حوزه تقنین (طرح‌ها و لوایح)، ساختار سازمانی و تشکیلاتی متناسب، استفاده از سامانه‌های رایانه‌ای و فناوری اطلاعات در فرآیندها و پاسخگویی به مکاتبات معاونت امور مجلس دولت بوده است.

*** کلام آخر ***

آب و برق، زیربنای تولید، آبادانی و از عوامل توسعه پایدار محسوب می‌شود و کار وزارت نیرو به دلیل مدیریت هم‌زمان چند صنعت بزرگ آب، برق، فاضلاب و انرژی‌های تجدیدپذیر، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. پروژه‌های عظیم سدسازی، با مهندسی و تکنولوژی قوی، طی سال‌ها هم‌زیستی با اقلیم خشک کشور را رقم زده است. در سال ۱۳۹۸، طی پویشی با عنوان "هر هفته الف ب ایران" وزارت نیرو، ۲۲۷ پروژه با ۳۳ هزار میلیارد تومان اعتبار، تا پایان سال ۱۳۹۸ در ۳۱ استان کشور افتتاح کرد و رهبر معظم انقلاب از دستاوردهای این طرح در پیامی تقدیر کردند و فرمودند: "خداوند ان‌شاءالله به شما توفیق بدهد. خدا قوت. خداوند شما را کمک کند."

اما در این میان موضوع انرژی‌های تجدیدپذیر، با توجه به پتانسیل فراوانی که در کشور وجود دارد. نیاز به حمایت بیشتر برای توسعه دارد، تا به تولید انبوه رسیده و فراگیر شود و در کشور توجیه اقتصادی پیدا کند.